

Éric Palazzo u radu *La liturgie de l'Occident médiéval autour de l'an mil. État de la question* (371-394) sažima razne oblike liturgije između 950. i 1050. oslanjajući se na različite izvore, od samih liturgijskih tekstova do hagiografije, slika, historiografskih, pravnih i ostalih rukopisa. Autor zaključuje kako je liturgija nezaobilazan element za shvaćanje srednjovjekovnog društva jer je u potpunosti uključena u politički, vjerski i društveni život tog razdoblja. Rad je podijeljen na pet glavnih dijelova: Monastička liturgija oko 1000. godine; Biskupska liturgija oko 1000. godine; Kraljevska i carska liturgija oko 1000. godine; Nabožna liturgija oko 1000. godine; i Postupna uspostava župne liturgije; priložene su tri slike.

Cécile Treffort u radu *Le comte de Poitiers, duc d'Aquitaine, et l'Église aux alentours de l'an mil (970-1030)*, (395-445) primjećuje da su prije uspostave gregorijanske reforme na akvitanskom području grofovi Poitiersa i vojvoda Akvitanije uspjeli uspostaviti uravnoteženi odnos između kneževske vlasti i Crkve. Prema karolinškoj tradiciji iz koje potječu, a koje je najočitiji primjer Vilim Veliki, vojvode nastoje posvetiti svoj položaj jer imaju vlastitu svijest o kajanju i pobožnosti. Zbog toga usko surađuju s biskupima putem darovnica samostanima i ritualima blagoslova te stvaraju na svom području mrežu sakralnih objekata kao jamstvo za spas vlastitih duša i stabilnost njihova kraja. S reformom se to jedinstvo raspada. U prilogu su dane dvije karte, dva genealoška stabla i jedna kraća kronološka tablica.

Sabine Florence Fabijanec

Cahier de civilisation médiévale, X-XIIe siècles [Zbornik srednjovjekovne civilizacije, X.-XII. st.], 44e année, Centre d'études supérieures de civilisation médiévale, Poitiers 2001, br. 173-176, 418 str. i 176b: Bibliographie [Bibliografija], 309 str.

U ovom godištu časopisa objavljeno je 14 radova i 78 prikaza (65-101, 159-204, 275-296, 379-413). U dopunskom broju (176b) nalazi se bibliografija s 2800 naslova, indeks autora, popis časopisa i kolektivnih djela o srednjovjekovnoj kulturnoj povijesti te popis knjiga primljenih u knjižnici Centra.

U razmatranju *La représentation carolingienne du zodiaque. A propos du manuscrit de Bâle, Universitätsbibliothek, F III 15a* (3-33) Babara Obrist analizira jedan od najstarijih zodijaka, ako ne i najstariji, datiran oko 800. godine. Rad je podijeljen na pet dijelova: Baselski zodijak u svom rukopisnom i slikovnom kontekstu; Tekst baselskog zodijaka i njegovi mogući izvori; Ikonografija baselskog zodijaka i njezini mogući uzori; Baselski zodijak i zodijakalna ikonografija aratovskoga korpusa; Baselski zodijak i njegova kulturna pozadina. Uz obilati priloženi ilustrativni materijal (26 slika), autorka smatra da su djelo inspirirale redovničke zajednice predkarolinškog razdoblja s mogućim podrijetlom s britanskog otočja. Daje nam također na uvid i prijepis tog zodijaka.

Pierre André Sigal promatra u svom radu *Naissance et premier développement d'un vinage exceptionnel: l'eau de saint Thomas* (35-44) proširenje kulta sv. Tome Becketa nakon njegova ubojstva 1170. godine preko njegove "vodice". U ranomu srednjem vijeku bilo je uobičajeno raširiti djelovanje svetih relikvija uranjanjem kosti svetaca u neku tekućinu, vino ili vodu, čime bi ta tekućina postala simbolična krv mučenika ili Krista. Na taj su način monasi iz Canterburyja stvorili "vodicu sv. Thomasa Becketa" koju bi bolesnici rabili za obloge ili piće za ozdravljenje ili duhovno pročišćenje. Praktično smještenu u drvenim ili metalnim bočicama, vodicu su čuvali pojedinci ili crkve, zahvaljujući čemu se kult sv. Tome brzo proširio.

Les Fables de Marie de France. Manuscrits et éditions (45-63) rad je Richarda Trachslera posvećen lingvističkoj analizi Basni Marije Francuske nakon njihova nedavno objavljenog izdanja. Upozorava na metodološke poteškoće pri transkripciji izvora na primjeru basne o majmunici i lisici za koje prilaže dva moguća rješenja.

Autorica Amélie Bébén u svom tekstu *Frères et membres du corps du Christ: les fraternités monastiques dans les typika* (105-119) predlaže poimanje bratstva prema bizantskim monaškim pravilnicima zvanim *typika*. U rodbinskim vezama bratstvo je svjetovni pojam koji podrazumijeva zajedništvo i vlasništvo. Međutim, kršćanstvo je preuzelo taj termin i za svijet samostana gdje se monasi koji se smatraju braćom, tj. članovima Kristova tijela, trebaju naprotiv odreći svoje krvne rodbine iako, s druge strane, bizantski pravilnici koji organiziraju život u samostanima potiču monahe da budu međusobno solidarni kako bi održavali materijalnu dugotrajnost zajednice. Nadalje, autorica razmatra promjenu pristupa bratskog posvojenja (*adelphopoiia*) i razvoj bizantskog rodnništva.

Rad Richarda Gamesona s Kentskog sveučilišta u Canterburyju, *Hugo Pictor enlumineur normand* (121-138), preispituje rukopise normandijskog slikara i iluminatora iz XI. stoljeća u cilju razjašnjenja njegova pisarskog talenta s jedne strane, te boljeg poznavanja ukrašavanja knjiga u Normandiji s druge. Kao prilog autor donosi deset ilustracija te popis rukopisa razvrstanih na one za koje se smatra da pripadaju Hugu i one za koje se to smatralo, ali je autorstvo odbačeno.

Continuité et innovation littéraire en Angleterre au XIe siècle: la prédiction de la militia Christi (139-157) rad je Stephena Morrisona posvećen staroengleskim tekstovima poznatim pod imenom "Katherine Group". Rad je podijeljen na četiri dijela: Problem; Rukopisni dokazi; Slika *militiae Christi*: njezino podrijetlo i njezino ostvarenje u staroengleskom i Književna sinteza o slici kod Orma. Navodeći puno citata tekstova na staroengleskom iz tekstova spomenute grupe, autor donosi primjere iz engleske književnosti XII. i XIII. stoljeća gdje se nadzire premoć govornog jezika jugozapadne Engleske nad onim iz jugoistočne, a koji se koristilo i u intelektualnom životu.

Zajednički članak Wagih Azzama i Oliviera Colleta sa Sveučilišta Ženeva, *Le manuscrit 3142 de la Bibliothèque de l' Arsenal. Mise en recueil et conscience littéraire au XIIIe siècle* (207-245) povijesno je književna analiza jedne zbirke pjesničkih i romaneskih tekstova na narodnom jeziku nastale između 1285. i 1292. u sjevernom dijelu Francuske. Razmatra se: Svojestvo i karakteristike zbirke iz Bibliothèque de l' Arsenal; Klasifikacija teksta i sastav korpusa; Poimanje autora; Minijature: kazališna djela; Književne svrhe i ulogi; Opis rukopisa 3142 iz Bibliothèque de l' Arsenal (A); Opis rukopisa f. fr. 12.467 iz Francuske Nacionalne knjižnice (B). Radu je dodan i kodikološki rječnik, kao i sedamnaest slika u tablama na kraju rada.

Françoise Gasparri, *Labbé Suger de Saint-Denis. Mémoire et perpétuations des oeuvres humaines* (247-257). Autorica razmatra život i djelo Sugera, koji je u XII. st. bio opat Saint-Denisa. Potekavši iz skromne obitelji, Suger je kasnije postao veliki upravni reformator, graditelj, državnik i povjesničar. Reformira opatiju, nastoji podrediti kraljevsku vlast crkvenoj, te pružiti jedinstveni primjer "republike" kao modela kraljevstva u kojemu bi vladali ljepota i svjetovni sklad po moralnim načelima.

Amerikanka Dorothy F. Glass u tekstu *Otage de l' historiographie: l' Ordo prophetarum en Italie* (259-273), preispituje podrijetlo likovne tradicije *Ordo prophetarum*, tj. tradicije prikazivanja starozavjetnih proroka u monumentalnoj skulpturi i njihove pojave u liturgijskim dramama. Opovrgavajući historiografsku teoriju da su drame vezane uz proroke nastale u Francuskoj, autorica predlaže analizu kipova proroka na katedralama nekih talijanskih gradova kako bi zaključila da se u Italiji razvijao samostalni *Ordo prophetarum*. Uz rad prilaže sedam slika kao dodatni dokaz.

U rubrici *Kronika* Walter Studer iz Züricha donosi kratki prilog *Trois décorations en stuc de baies du début du Moyen Age à Disentis* (297-305). Tekst sadrži sljedeća poglavlja: Materijal i polikromija; Metoda, prikazivanje i stupanj očiglednosti obnobljenja; Plastično obnobljenje; Opis; Zarub i profil. Radu je priloženo pet slika fragmenta luka opatije u Disentisu i tri crteža.

Deux représentations de la troisième croisade: l'Estoire de la guerre sainte et la Chronique d'Ernoul et de Bernard le Trésorier (313-327) članak je Catherine Croizy-Naquet, koja pokazuje historiografsku promjenu na prijelazu XII. u XIII. stoljeće pri opisivanju križarskih pohoda. Autorica uspoređuje dva pismena svjedočanstva o Trećemu križarskom ratu. Prvi autor, Ambroise, rabi stihove kako bi slijedio tradiciju pisanja teksta namijenjenog javnom čitanju u viteškom društvu, a koja omogućuje izražaj emocija i subjektivni pristup. S druge strane, kroničari Ernoul i Bernard koriste se prozom, čime se očituje novi trend koji daje prednost objektivnoj udaljenosti od samih događanja.

Felix Heinzer iz Stuttgarta u radu *Scalam ad coelos. Poésie liturgique et image programmatique. Lire une miniature du livre du chapitre de l'abbaye de Zwiefalten* (329-348) analizira jedan rukopis iz XII. stoljeća iz benediktinske opatije Zwiefalten i posebice jednu njegovu minijaturu. U početku se rada donosi kratki pregled povijesti opatije. U drugom dijelu autor se posvećuje minijaturi sv. Benedikta iz 1162. godine postavljenoj na početak regule reda. S obje strane središnjeg lika sv. Benedikta prikazane su Jakovljeve ljestve i ljestve Djevice uz kombinaciju s motivom Krista koji je ulovio Levijata. Autor zaključuje kako ta minijatura oslikava jednu sekvencu liturgijske pjesme *Scalam ad coelos erectam*. Uz tekst su priložene tri slike te i sličnih minijatura i prijepis pjesme.

Raspodijelivši svoj rad *Réactions chrétiennes aux conquêtes musulmanes. Etudes comparées des auteurs chrétiens de Syrie et d'Espagne* (349-367) u pet poglavlja, John Tolan promatra reakcije kršćana na muslimansko osvajanje Sirije u VII. stoljeću i Španjolske u VIII. stoljeću. Poglavlja ocrtavaju razvoj tih reakcija: Osvajači kao (pošast), *privremena* Božja kazna; Prethodnici antikrista; Heretici koje je nadmudrio njihov herezijar Muhamed; Mučenici; Braniti kršćanstvo primjenom muslimanske teologije. Iako na različitim područjima i s jednim stoljećem razlike, muslimansko osvajanje izaziva iste reakcije od strane porobljenih kršćana. U prvom mahu osvojenje je shvaćeno kao Božja kazna za neposluh i grijeh kršćana, a da-se uopće nije obraćalo pažnju na to da su muslimani predstavnici jedne nove vjere, dok su na kraju, uvjerivši se da to nije samo privremena nevolja, kršćanski teolozi ušli u polemiku s muslimanskim kolegama koristeći se njihovim teološkim idejama za obranu kršćanstva.

René Pérennec u radu *De l'usage de la littérature de fiction. A propos d'un ouvrage récent sur le Lanzelet d'Ulrich von Zazikhoven* (369-377) recenzira novu monografiju Ulrike Zellman o djelu "Lanzelet" Ulricha von Zazikhona napisanom 1200. godine. Analizirajući strukturu spomenutog djela, autor osporava neke zaključke autorice monografije, dok s druge strane hvali neke njezine analize. Istodobno, autor se koristi prilikom kako bi razjasnio vrste pisanja, uobičajene teme i svrhu ovih djela za vitešku čitalačku publiku.

Sabine Florence Fabijanec